

การสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณในระดับอุดมศึกษาไทย: สภาพปัจจุบันและแนวทางการสอน Critical Listening Instruction in Thai Higher Education: Current Conditions and Instructional Approaches

สุชาดา ตั้งศิรินทร์¹, พิณพนธ์ คงวิจิตร²

Suchada Tangsirint¹, Pinpon kongwijit²

Corresponding Author E-mail: suchaadaa@gmail.com

Received: 2025-08-02; Revised: 2025-09-22; Accepted: 2025-09-22

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพปัจจุบันในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี 2) วิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้การฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน และ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการของเครจซีและมอร์แกน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ด้วยการจับสลากกลุ่มเรียน จำนวน 5 กลุ่มเรียน รวมนักศึกษาทั้งสิ้น จำนวน 150 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบันในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาปริญญาตรี สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ 2 ประเด็นใหญ่ คือ ประเด็นที่ 1 สภาพปัจจุบันในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ ข้อ 1 ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นส่งเสริมปัจจัยภายในผู้เรียน ข้อ 2 ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาปัจจัยภายนอกตัวผู้เรียน ประเด็นที่ 2 ปัญหาการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ ข้อ 1 ปัญหาจากปัจจัยด้านผู้สอน และข้อ 2 ปัญหาจากปัจจัยด้านผู้เรียน 2) แนวทางการสอนการฟังอย่างมีวิจารณญาณ สามารถสรุปผลได้ 4 แนวทาง ได้แก่ ข้อ 1 จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสมาธิและความจดจ่อในขณะฝึกฝนการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ข้อ 2 ออกแบบการจัดกิจกรรมการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณให้เป็นระบบด้วยการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นลำดับขั้นอย่างชัดเจน ข้อ 3 พัฒนาองค์ประกอบพื้นฐานในการสอนที่ช่วยส่งเสริมความจดจ่อในการฟัง และข้อ 4 ออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับคำแนะนำป้อนกลับในระหว่างฝึกฟังอย่างมีวิจารณญาณ

คำสำคัญ: การฟังอย่างมีวิจารณญาณ, แนวทางการสอน, อุดมศึกษาไทย

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาการสอนภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹ Student in Doctor of Philosophy, Teaching Thai Language, Silpakorn University

² อาจารย์ที่ปรึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

² Advisor, Faculty of Education, Silpakorn University

Abstract

This study aimed to: (1) analyze the current state of critical listening instruction for undergraduate students, and (2) examine approaches to organizing instruction in critical listening for undergraduate students. A mixed-methods design was employed. The sample comprised two groups: five instructors of critical listening in higher education, selected through purposive sampling, and 150 first-year students from the Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University, enrolled in the first semester of the 2024 academic year. The student sample size was determined using the Krejcie and Morgan sampling table, and five classes were selected by simple random sampling. Data were collected through interviews and questionnaires and analyzed by content analysis. The findings revealed:

1) the current situation in critical listening instruction comprises two key issues. The first concerns existing teaching practices, in which instructors organize learning activities that (1) emphasize the promotion of learners' internal factors and (2) focus on the development of external factors that support their learning. The second issue relates to problems encountered in the teaching of critical listening, which arise from two primary sources: (1) factors associated with instructors and (2) factors associated with learners. 2) approaches to enhancing the teaching of critical listening were identified and can be summarized into four main strategies. The first involves organizing activities that cultivate concentration and sustained attention during critical listening practice. The second emphasizes designing instructional activities in a systematic manner, with clearly defined and sequential steps to guide practice. The third highlights the development of essential instructional components that foster students' ability to maintain focus while listening. Finally, the fourth strategy underscores the importance of designing activities that provide learners with constructive feedback throughout the process of practicing critical listening.

Keywords: Critical Listening, Instructional Approaches, Thai Higher Education

บทนำ

การฟังอย่างมีวิจารณญาณ (critical listening) เป็น “ภูมิคุ้มกันความเชื่อ” ที่สำคัญของพลเมืองยุคข้อมูลข่าวสาร (UNESCO. 2022: 52) ทักษะนี้จึงอยู่ในกลุ่มสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับตลาดงานแห่งอนาคต (WEF. 2023: 17) ทั้งนี้ การฟังอย่างมีวิจารณญาณยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างรับผิดชอบในทศวรรษหน้า เนื่องจากการฟังอย่างมีวิจารณญาณสามารถช่วยลดการแพร่กระจายของข่าวลวงและวาทกรรมสร้างความเกลียดชังซึ่งเป็นภัยที่มีอยู่อย่างแพร่หลาย ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (สศช. 2566: 33) และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2564 (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. 2564: 11) จึงระบุตรงกันว่า การคิดและการสื่อสารอย่างมีวิจารณญาณเป็นตัวชี้วัดสมรรถนะพลเมืองดิจิทัลไทยที่ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้กับบัณฑิตไทย เพื่อลดความเสี่ยงต่อการตัดสินใจที่ผิดพลาดและการมีส่วนร่วมทางสังคมที่บิดเบือน ซึ่งอาจกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และประชาธิปไตยของประเทศไทย ฉะนั้นการฟังอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติตามที่ได้กล่าวมา อีกทั้งยังเป็นรากฐานสำคัญของการสื่อสารคุณภาพในยุคศตวรรษที่ 21 ที่ช่วยเชื่อมโยงกระบวนการรับสารเข้ากับการคิดวิเคราะห์ การใคร่ครวญหาเหตุผล และการประเมินคุณค่าอย่างเป็นระบบ และส่งผลดีต่อการคัดกรองข้อมูลจำนวนมากมหาศาลในสื่อดิจิทัลไปสู่ความรู้ที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อชีวิต (Lucas. 2020: 47; Muhammad. 2018: 6; Wolvin. 2012: 124-126; อภิขญา ฤชชัย. 2560: 151-152)

จากนโยบายที่ผลักดันให้มีการส่งเสริมและพัฒนาด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณทั้งในระดับชาติและนานาชาติส่งผลให้เกิดการวิจัยและพัฒนาด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณในหลายระดับ ดังงานวิจัยของ กุสวดี สนธิสุวรรณ (2546) ที่พัฒนาทักษะการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษา งานวิจัยของ วันวิสาห์ ปัญญาจิรุณี (2551) สุรางค์ อาจณรงค์

(2551) และ Erkek, & Batur (2019) ที่พัฒนาทักษะการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เสาวลักษณ์ เมฆแดง (2555) ที่พัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งผลงานวิจัยที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า มีการศึกษาเพื่อพัฒนาด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณที่หลากหลายในทุกะดับการศึกษาแต่สัดส่วนการวิจัยในระดับอุดมศึกษามีจำนวนจำกัด

นอกจากนี้ การขาดภาพสะท้อนในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนและผู้สอนในบริบทอุดมศึกษายังส่งผลสำคัญต่อการวางรากฐานเพื่อพัฒนาอย่างเป็นระบบ ดังที่ ทิศนา แหม่มณี (2557: 201-204) ได้กล่าวว่า สภาพปัญหาเป็นส่วนหนึ่งของหลักการที่ต้องศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการจัดระบบการสอนให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้ง มารุต พัฒนา (2563: 3-7) ยังได้กล่าวถึงแนวทางการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (research and development: R&D) ในลักษณะเดียวกันว่าควรเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานผ่านการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจข้อมูลความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เพื่อสร้างความเข้าใจในการพัฒนานวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การส่งเสริมพัฒนาการฟังอย่างมีวิจารณญาณโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทอุดมศึกษาไทยที่ปัจจุบันยังมีข้อจำกัดด้านการสะท้อนสภาพความเป็นจริง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาผ่านการสำรวจข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานสำหรับนำไปใช้พัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการฟังอย่างมีวิจารณญาณให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของผู้เกี่ยวข้องกับการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ โดยการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนและการสอบถามข้อมูลจากนักศึกษาที่อยู่ในบริบทอุดมศึกษาไทย เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งวิเคราะห์แนวทางการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณให้มีประสิทธิภาพและมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ได้ในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้การฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของการฟังอย่างมีวิจารณญาณ

การฟังอย่างมีวิจารณญาณเป็นการฟังที่มีประสิทธิภาพสูง โดยอาศัยความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การใคร่ครวญหาเหตุผล และการประเมินคุณค่าอย่างรอบด้าน นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการฟังอย่างมีวิจารณญาณว่า หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลสามารถจำแนกแยกแยะองค์ประกอบของสารออกเป็นส่วนที่แสดงข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น (วรณีย์ โสมประยูร. 2537: 87; ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2540: 81; กุสวดี สนธิสุวรรณ. 2546: 10) รวมถึงการพิจารณาสำนวนภาษา ถ้อยคำ และน้ำเสียงของผู้พูด (สนธิ ตั้งทวี. 2529: 98) อีกทั้งยังหมายรวมถึงการจำแนกข้อดีข้อเสีย และการตีความหมายทั้งโดยตรงและโดยนัย (พระเมธีธรรมาจารย์, และคณะ. 2563: 346) นอกจากนี้ความสามารถในการใคร่ครวญหาเหตุผลเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้ฟังสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของสาร จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการประเมินคุณค่าและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสร้างสรรค์ (ยุพา สงศิริ. 2525: 149; สวนิต ยมาภัย. 2527: 107; จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. 2543: 80-81; กาญจนา ต้นโพธิ์. 2563: 15)

ดังนั้นการฟังอย่างมีวิจารณญาณเป็นการฟังที่อาศัยกระบวนการคิดอย่างมีระบบ ด้วยการวิเคราะห์เพื่อจำแนกสารเป็นข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น พิจารณาสำนวนภาษา ถ้อยคำ น้ำเสียง ตีความ ตรวจสอบความถูกต้อง ความเป็นกลาง จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อสรุปของผู้พูด ตลอดจนใคร่ครวญหาเหตุผล และประเมินคุณค่า ซึ่งทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถนำข้อมูลที่ฟังไปประยุกต์ใช้อย่างรอบคอบและสร้างสรรค์

องค์ประกอบของการฟังอย่างมีวิจารณญาณ

องค์ประกอบพฤติกรรมที่แสดงถึงการฟังอย่างมีวิจารณญาณ (โสภณ สาทรสัมฤทธิ์ผล. 2555: 38-39; กอบกาญจน์ วิเศษรัมย์. 2562: 63-64) มีดังนี้

1) การทำความเข้าใจ กับความหมายของถ้อยคำและข้อความที่เป็นวัจนสาร และอวัจนสาร เพื่อเกิดความเข้าใจเรื่องราวทั้งหมดได้อย่าง ถูกต้องไม่ผิดเพี้ยน พยายามค้นหาสิ่งที่น่าสนใจตลอดเวลาในขณะที่ฟัง เพื่อไม่ให้เสียสมาธิและมีจิตใจตั้งมั่นกับเรื่องที่ฟังจะทำให้ผู้ฟังได้ติดตามเรื่องราวที่ฟังได้ตลอด ทั้งส่วนที่เป็นใจความสำคัญและรายละเอียดของเรื่อง

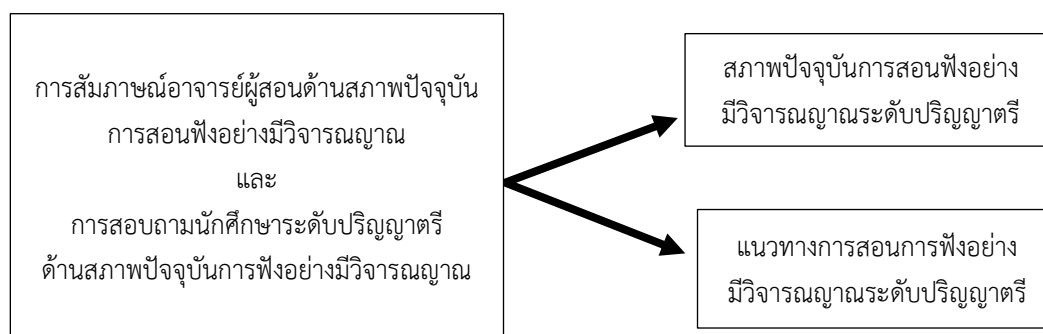
2) การวิเคราะห์ข้อมูล ไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับฟังอย่างถี่ถ้วน ซึ่งอาจมีมุมมองความคิดที่เหมือนหรือแตกต่างไปจากผู้พูดก็ได้ ความแตกต่างของความคิดที่เกิดขึ้นนั้นอาจเกิดจากความรู้ความสามารถประสบการณ์หรือองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องผู้ฟังจึงต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของผู้พูดว่า ผู้พูดมุ่งหวังสิ่งใด รู้ว่าสิ่งใดคือสาระของเรื่องที่ฟัง รู้ว่าข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลเท็จจริงอย่างไร มีเหตุผลน่าเชื่อถือหรือไม่ หรือเป็นข้อมูลที่ได้รับการยอมรับ หรือไม่มีความเป็นไปได้มากนักน้อยเพียงใด ทั้งยังต้องสามารถวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของเนื้อความได้ด้วย เพื่อที่ผู้ฟังจะได้พิจารณาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ผู้พูดนำเสนอ เพื่อประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งไตร่ตรองโดยใช้เหตุผลประกอบ หากสารที่ได้ฟังมีความลึกซึ้งซับซ้อน อาจตีความโดยใช้ทักษะการคิดขั้นสูงด้วย เพื่อวิเคราะห์เจตนาของผู้พูด ว่าเป็นไปในลักษณะใด ซึ่งเจตนาของผู้พูด อาจเป็นการแสดงตรงตรงหรือบอกโดยอ้อมก็ได้

3) การประเมินค่าเรื่องที่ฟังว่าเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด น่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใดการประเมินค่าข้อมูลทั้งหมดนั้นผู้ฟังจะต้องไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนและประเมินค่าด้วยใจที่เป็นกลางไม่เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง และจะมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือเพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น ซึ่งบางครั้งผู้ฟัง สามารถนำมาพิจารณาพร้อมกับความรู้เดิมที่ตนมีอยู่ก็ได้ เพื่อนำประโยชน์ที่ได้รับจากการฟังอย่างมีวิจารณญาณไปใช้ หรือพิจารณาว่ามีประโยชน์ต่อการนำไปใช้หรือไม่

ดังนั้นพฤติกรรมการฟังอย่างมีวิจารณญาณจึงควรประกอบด้วย การทำความเข้าใจเรื่องที่ฟัง การวิเคราะห์ข้อมูลที่ฟังทั้งรายละเอียดที่ผู้พูดนำเสนอและวัตถุประสงค์ของผู้พูด รวมทั้งประเมินคุณค่าเรื่องที่ฟัง เพื่อตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและนำไปใช้ประโยชน์

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมการฟังอย่างมีวิจารณญาณนี้ไปสร้างเป็นประเด็นสอบถามในแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการฟังอย่างมีวิจารณญาณต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ และวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้การฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix methodology research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งแบ่งรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

อาจารย์ผู้สอนด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาที่มีประสบการณ์สอนมากกว่าหรือเท่ากับ 3 ปี ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนการฟังอย่างมีวิจารณญาณในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง มีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์
2. ร่างแบบสัมภาษณ์การสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันและปัญหาในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง จำนวน 10 ข้อ ด้วยคำถามลักษณะปลายเปิด
3. ตรวจสอบคุณภาพด้านความถูกต้องเหมาะสมของร่างข้อคำถามและการใช้ภาษาในแบบสัมภาษณ์อาจารย์ด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ที่จัดทำขึ้น โดยนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาคุณูปนิพนธ์
4. ตรวจสอบคุณภาพด้านความถูกต้องและความเที่ยงตรง (validity) ของข้อคำถามด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาคุณูปบัณฑิตทางด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 2 คน ด้านการวิจัยและการวัดผลจำนวน 2 คน และด้านการสอนภาษาไทยจำนวน 1 คน โดยผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ล้วนมีประสบการณ์ทำวิจัยด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี ทั้งนี้ ผลการประเมินปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00

5. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามสัมภาษณ์อาจารย์ด้านการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะไม่แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น พบว่าแบบสัมภาษณ์มีความเหมาะสมจึงนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

วิธีรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ผู้วิจัยได้คัดเลือกและติดต่ออาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ได้กำหนดไว้
2. ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณในรูปแบบออนไลน์
3. ผู้วิจัยส่งข้อมูลบันทึกผลการสัมภาษณ์ให้อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณตรวจสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้บันทึก
4. ผู้วิจัยนำผลการสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องจากอาจารย์ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การสอบถามนักศึกษาด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ แบ่งเป็นกลุ่มตามสาขาวิชา จำนวน 8 กลุ่ม มีนักศึกษารวมกันทั้งหมด จำนวน 240 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie, & Morgan, 1970) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ด้วยการจับสลากกลุ่มเรียน จำนวน 5 กลุ่มเรียน ได้นักศึกษาในการสอบถามข้อมูลรวมทั้งสิ้น จำนวน 150 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการสอบถามนักศึกษาด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามอย่างมีโครงสร้าง จำนวน 2 ตอน มีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถาม

2. จัดทำร่างแบบสอบถามนักศึกษาด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นแบบสอบถามอย่างมีโครงสร้าง จำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ให้นักศึกษาแสดงระดับความคิดเห็นต่อข้อความที่กำหนดให้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบัน และปัญหาในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และ เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในการตอบคำถามแบบปลายเปิด

3. ตรวจสอบคุณภาพด้านความถูกต้องเหมาะสมของข้อสอบถามและการใช้ภาษาในร่างแบบสอบถามนักศึกษาด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ที่จัดทำขึ้น โดยนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาฯ อนุมัติ

4. ตรวจสอบคุณภาพด้านความถูกต้องและความเที่ยงตรง (validity) ของประเด็นสอบถามด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 2 คน ด้านการวิจัยและการวัดผลจำนวน 2 คน และด้านการสอนภาษาไทยจำนวน 1 คน โดยผู้เชี่ยวชาญทุกคนมีประสบการณ์ทำวิจัยด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี ทั้งนี้ ผลการประเมินพบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.80–1.00

5. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามนักศึกษาด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะไม่แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำผลการทดลองใช้แบบสอบถามตอนที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยสูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbachs' alpha coefficient) ได้ผลเท่ากับ 0.92 จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถามอีกครั้งก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นชี้แจงและขอความร่วมมือนักศึกษาในการตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด
2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้นักศึกษาทำและเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ผู้วิจัยนำข้อมูลการสอบถามที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) พร้อมทั้งแปลผลค่าระดับคะแนนตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560: 121) ส่วนข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามปลายเปิด ได้รับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญที่สะท้อนความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณและการวิเคราะห์แนวทางการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งแบ่งผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์อาจารย์ แบ่งเป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือ สภาพปัจจุบันของการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ และปัญหาการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สามารถจัดกลุ่มข้อสรุปเนื้อหาได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1.1 ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นส่งเสริมปัจจัยภายในตัวผู้เรียน 1

1.1.1 ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประสบการณ์และองค์ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ฝึกฟังอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ประสบการณ์หรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ฟังช่วยขยายประสบการณ์ความเข้าใจเรื่องที่ฟัง ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญในขณะร่วมกิจกรรมได้มากขึ้น ตลอดจนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นได้มากขึ้นดังเช่นข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “เมื่อนักศึกษาจะฟัง คิด วิเคราะห์แยกแยะสิ่งที่ฟังได้ แต่จะสามารถเชื่อมโยงหรือวิเคราะห์ขยายความสู่สิ่งต่าง ๆ ได้น้อยเพราะขาดประสบการณ์ที่มากพอ” (คนที่ X) หรือ “หากนักศึกษาขาดประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นก็จะสามารถแสดงความคิดเห็นใน

การฟังได้น้อย” (คนที่ X) และ “นักศึกษาฟัง รับรู้ เข้าใจ จับใจความ สังเคราะห์ได้ เพียงแต่ยังไม่สมบูรณ์ ขาดการจัดระบบความคิดหรือแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน” (คนที่ X) รวมทั้ง “นักศึกษามีความคิดเป็นของตนเองต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว แต่วิจารณ์ญาณต้องใช้ประสบการณ์ในการเชื่อมโยง ใช้เสริม หรืออธิบายเพิ่มเติม” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนถึงปัจจัยสำคัญในการสอนฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ

1.1.2 ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความจดจ่อหรือสมาธิในขณะที่ฝึกการฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ เนื่องจากมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความจดจ่อหรือสมาธิเป็นจุดเชื่อมสำคัญในการเก็บรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลไปสู่ความเข้าใจเรื่องที่ฟัง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ ดังเช่นข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “นักศึกษามีสมาธิในการฟังในช่วงสั้นทำให้ความตั้งใจในการฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณเกิดขึ้นอย่างจำกัด” (คนที่ X) และ “สมาธิในการฟังไม่ยาวนานพอที่จะจับความได้อย่างครบถ้วน” (คนที่ X) รวมทั้ง “การขาดสมาธิทำให้การฟังข้อมูลไม่ประติดประต่อ ทำให้เกิดการเติมเต็มข้อมูลจากตนเองแทน” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดสำคัญในการสอนฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ

1.2 ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาปัจจัยภายนอกตัวผู้เรียน โดยการที่ผู้สอนจัดหาสื่อการฟังที่มีข้อมูลเนื้อหา มากเพียงพอต่อการนำไปใช้วิเคราะห์และแสดงวิจารณ์ญาณรวมทั้งตรงกับความต้องการของผู้เรียน อีกทั้งการจัดบรรยากาศการสอนให้เอื้อต่อการเกิดความจดจ่อขณะฟังและกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เนื่องจากมีความเห็นสอดคล้องกันว่า สื่อและบรรยากาศในการสอนเป็นปัจจัยสำคัญของการส่งเสริมประสิทธิภาพในการสอนฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ ดังเช่นข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “เนื้อหาของสื่อที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนช่วยเพิ่มความจดจ่อในการฟังได้...และเนื้อหาที่ยาวเกินไปทำให้ความสนใจฟังลดลง” (คนที่ X) และ “ถ้าเลือกสื่อที่ไม่มีข้อมูลหลักฐานจะเปิดช่องให้นักศึกษาใช้ความคิดจากตนเองมาช่วยในการตัดสินใจโดยไม่มีกรอบ” (คนที่ X) รวมทั้ง “สภาพแวดล้อมในการสอนมีผลต่อสมาธิของนักศึกษา...บรรยากาศในการสอนควรผ่อนคลายและกระตุ้นให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนถึงองค์ประกอบสำคัญในการสอนฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ

2. ปัญหาของการสอนฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สามารถจัดกลุ่มข้อสรุปเนื้อหาได้ 2 ประเด็น ดังนี้

2.1 ปัญหาจากปัจจัยด้านผู้สอน

2.1.1 ผู้สอนใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ขาดระบบหรือขั้นตอนในการปฏิบัติที่มีลำดับขั้นชัดเจน ทำให้การรับรู้ของผู้เรียนเกิดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติ ดังเช่นข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “ครูเคยชินกับกระบวนการฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณของตนเอง ทำให้ละเลยการสอนที่ต้องฝึกกระบวนการให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้กระบวนการที่ถูกต้อง” (คนที่ X) “ไม่มีระบบหรือขั้นตอนที่ชัดเจนในการฝึกฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ” (คนที่ X) และ “วิธีสอนของครูไม่มีระบบการสอนการฝึกกระบวนการฟังที่ชัดเจน” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาที่มาจากการขาดความชัดเจนในแนวทางการสอนฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ

2.1.2 ผู้สอนมีข้อจำกัดด้านการจัดหาหรือจัดทำสื่อที่นำไปใช้ฝึกในการสอนฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยเฉพาะ เนื่องจากมีความเห็นสอดคล้องกันว่า สื่อที่นำมาใช้สอนฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณควรกระตุ้นเฉพาะเพียงการฟัง และต้องมีเนื้อหาสอดคล้องกับสถานการณ์ในชีวิตของผู้เรียนจึงจะส่งผลต่อความสนใจและความจดจ่อของผู้เรียน หากเลือกใช้สื่อที่มีข้อจำกัดก็จะทำให้การฝึกฝนการฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณมีข้อจำกัดตามไปด้วย ดังเช่นข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “เนื้อหาวิชาการมากเกินไปจะทำให้ความสนใจลดลง...ถ้าเนื้อหายังไกลตัว เด็กจะไม่กล้าตั้งคำถามหรือวิจารณ์” (คนที่ X) “ความสนใจต่อเนื้อเรื่องที่ฟัง ส่งผลต่อสมาธิ ความตั้งใจในการฝึกการฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ” (คนที่ X) “สื่อที่มีเฉพาะเสียงอย่างเดียวจะตรงกับสิ่งที่ต้องการวัดมากที่สุด แต่สถานการณ์จริงมักใช้ภาพและเสียงร่วมกัน...เนื้อหาที่ไม่อยู่ในความสนใจของนักศึกษาทำให้ไม่เกิดการฟังเชิงลึก” (คนที่ X) “ความสนใจต่อเนื้อเรื่องที่ฟัง ส่งผลต่อสมาธิ ความตั้งใจในการฝึกการฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาที่เกิดจากการเลือกสรรเนื้อหาและการจัดหาสื่อประกอบที่ใช้ในการสอนฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ

2.2 ปัญหาจากปัจจัยด้านผู้เรียน

2.2.1 ผู้เรียนขาดสมาธิขณะฟังทำให้เกิดปัญหาในการแสดงวิจารณ์ญาณในการฟัง เนื่องจากมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การขาดสมาธิขณะฟังทำให้นักศึกษาไม่สามารถประมวลผลข้อมูลที่ฟังได้อย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาใส่ความคิดเห็นของตนเองแทนข้อมูลที่ฟัง ดังเช่นข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “การขาดสมาธิขณะฟังทำให้

ฟังเรื่องราวอย่างไม่ปะติดปะต่อ ซึ่งเปิดช่องให้ใช้ความเข้าใจของตนเองหรือความคิดเห็นของตนเองเข้าไปแทนที่ข้อมูลที่ได้ฟัง” (คนที่ X) “การขาดสมาธิทำให้ไม่สามารถจับใจความและวิเคราะห์ได้อย่างลึกซึ้ง” (คนที่ X) และ “สมาธิในการฟังไม่ยาวพอที่จะจับใจความได้ครบถ้วน” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนว่า การขาดสมาธิเป็นปัญหาที่ส่งผลต่อการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ

2.2.2 นักศึกษามีการรับรู้คุณค่าของการฟังอย่างมีวิจารณญาณที่ขัดแย้งกับความเป็นจริงทำให้เกิดข้อจำกัดในการนำไปฝึกฝนใช้ในชีวิตรประจำวัน ดังเช่นข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า “นักศึกษาไม่เห็นคุณค่าของการฟังอย่างมีวิจารณญาณว่าจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไรทำให้ไม่ตั้งใจเรียน และไม่นำไปฝึกฝนการใช้อย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน” (คนที่ X) และ “คำว่าวิจารณญาณยังจำต้องไม่ได้สำหรับนักศึกษาทำให้รู้สึกว่าเป็นเรื่องไกลตัวที่ไม่จำเป็น” (คนที่ X) รวมทั้ง “นักศึกษามองว่าการฟังอย่างมีวิจารณญาณเป็นเรื่องเฉพาะทางไม่สามารถนำมาใช้กับเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวันได้ทุกเรื่อง” ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาที่ก่อดำเนินการรับรู้คุณค่าการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้การฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งมาจากการนำข้อมูลสภาพปัจจุบันของการสอนที่ปรากฏผลในตอนที่ 1 และข้อมูลสภาพปัจจุบันของการฟังอย่างมีวิจารณญาณที่ได้จากการสอบถามนักศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในลักษณะประมาณค่าของนักศึกษา และข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในลักษณะคำถามแบบปลายเปิด มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมกรฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของนักศึกษา

ข้อสอบถาม	M	S.D.	การแปลผล	อันดับ
1. การฟังอย่างมีวิจารณญาณควรเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนก่อนเริ่มฟัง	3.45	0.87	เห็นด้วยปานกลาง	9
2. ความจดจ่อในการฟังเนื้อหาส่งผลต่อความสามารถในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ	4.86	0.35	เห็นด้วยมากที่สุด	2
3. ก่อนแสดงวิจารณ์ในการฟังต้องบอกรายละเอียดความเข้าใจของเรื่องที่ฟัง	4.92	0.27	เห็นด้วยมากที่สุด	1
4. ก่อนแสดงวิจารณ์ในการฟังต้องบอกรายละเอียดในการวิเคราะห์เรื่องที่ฟัง	4.84	0.43	เห็นด้วยมากที่สุด	3
5. ก่อนแสดงวิจารณ์ในการฟังต้องตีความเพื่อระบุเจตนาของเรื่องที่ฟัง	4.19	0.65	เห็นด้วยมาก	7
6. ก่อนแสดงวิจารณ์ในการฟังต้องประเมินคุณค่าเรื่องที่ฟัง	3.48	0.56	เห็นด้วยปานกลาง	8
7. ก่อนแสดงวิจารณ์ในการฟังต้องเข้าใจแนวคิดของตนเองที่มีต่อเรื่องที่ฟังก่อน	3.35	0.67	เห็นด้วยปานกลาง	10
8. คุณภาพของสื่อที่ใช้ในการฟังส่งผลต่อความสามารถในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ	4.53	0.53	เห็นด้วยมากที่สุด	6
9. สภาพแวดล้อมขณะฟังส่งผลต่อความสามารถในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ	4.65	0.48	เห็นด้วยมากที่สุด	4
10. ความสามารถในการฟังอย่างมีวิจารณญาณพัฒนาขึ้นได้หากได้รับคำแนะนำที่มีประสิทธิภาพ	4.61	0.53	เห็นด้วยมากที่สุด	5
รวม	4.29	0.40	เห็นด้วยมาก	

จากตารางพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นด้วยระดับมากที่สุดในระดับสอบถามข้อที่ 3 ข้อที่ 2 ข้อที่ 4 ข้อที่ 9 ข้อที่ 10 และข้อที่ 8 ตามลำดับ อีกทั้งยังมีความคิดเห็นด้วยระดับมากในระดับสอบถามข้อที่ 5 นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นด้วยระดับปานกลางในระดับสอบถามข้อที่ 6 ข้อที่ 1 และข้อที่ 7 ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ในภาพรวมนักศึกษาส่วนใหญ่รับรู้ถึงปัจจัยและกระบวนการที่ส่งผลต่อการฟังอย่างมีวิจารณญาณ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสภาพปัจจุบันในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ นักศึกษาส่วนใหญ่สะท้อนถึงความตระหนักที่มีต่อทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ ความจดจ่อ ความเข้าใจ การวิเคราะห์เรื่องที่ฟัง และปัจจัยภายนอก ได้แก่ คุณภาพสื่อ และสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ส่วนด้านปัญหาในการฟังอย่างมีวิจารณญาณพบว่า นักศึกษาบางส่วนสะท้อนถึงการละเลยพฤติกรรมบางประการ เช่น การตั้งเป้าหมาย การประเมินคุณค่า และการเชื่อมโยงกับแนวคิดของตนเอง ซึ่งจำเป็นต่อการส่งเสริมความสามารถในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในลักษณะคำถามปลายเปิด มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือ สภาพปัจจุบันของการฟังอย่างมีวิจารณญาณ และปัญหาการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 สภาพปัจจุบันในการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สามารถจัดกลุ่มข้อสรุปเนื้อหาได้ 2 ประเด็น ดังนี้

2.1.1 การฟังอย่างตั้งใจช่วยให้เกิดวิจารณญาณในการฟัง ดังเช่นข้อมูลการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเทคนิค วิธีการที่ใช้ในการฟังอย่างมีวิจารณญาณว่า “ตั้งใจฟังและจดจำคำสำคัญไว้เพื่อทบทวนอีกครั้ง” (คนที่ X) “ตั้งใจฟังให้เข้าใจอย่างเดียว” (คนที่ X) “ตั้งใจและจดจ่อในการฟังให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้” (คนที่ X) “ฟังแล้วจดทำให้เข้าใจง่ายขึ้น” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนว่าการตั้งใจฟังเป็นปัจจัยสำคัญในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ

2.1.2 กระบวนการคิดเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ฟังได้อย่างมีวิจารณญาณ ดังเช่นข้อมูลการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเทคนิค วิธีการที่ใช้ในการฟังอย่างมีวิจารณญาณว่า “ฟังแล้วคิดตามว่าสิ่งที่พูดมีเหตุผลหรือไม่” (คนที่ X) “ตั้งคำถามในใจว่าเรื่องนี้จริงหรือไม่” (คนที่ X) “เปรียบเทียบกับข้อมูลที่เคยรู้มา” (คนที่ X) “พยายามฟังให้จบก่อนแล้วค่อยคิด” (คนที่ X) “คิดตามว่าเขาต้องการสื่ออะไร” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนว่ากระบวนการคิดเป็นองค์ประกอบสำคัญในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ

2.2 ปัญหาการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สามารถจัดกลุ่มข้อสรุปเนื้อหาได้ 4 ประเด็น ดังนี้

2.2.1 การขาดความจดจ่อขณะฟังเป็นปัญหาสำคัญของการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ดังเช่นข้อมูลการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรคในการฟังอย่างมีวิจารณญาณว่า “มีช่วงสมาธิสั้นในขณะที่ฟัง” (คนที่ X) “ชอบคิดไปเรื่องอื่นขณะฟัง” (คนที่ X) “ใจไม่อยู่กับเนื้อหา” (คนที่ X) “ขาดสมาธิในหัว คิดอย่างอื่น” (คนที่ X) และ “จดจ่อไม่นาน” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาในการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาที่มาจากความจดจ่อขณะฟัง

2.2.2 สื่อและสภาพแวดล้อมที่ขาดความพร้อมลดทอนประสิทธิภาพในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ดังเช่นข้อมูลการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรคในการฟังอย่างมีวิจารณญาณว่า “เล่นโทรศัพท์ เสียรบกวนข้าง เนื้อหา” (คนที่ X) “เพื่อนชวนคุย คุยกับเพื่อน” (คนที่ X) “พื้นที่ตรงนั้นมีเสียงดังรบกวน” (คนที่ X) “เสียงรบกวนจากคนรอบข้างหรือสิ่งต่างๆ ที่ทำให้การฟังไม่ดี” (คนที่ X) “น้ำเสียงนุ่มนวลเกินไปทำให้ฟัง” (คนที่ X) “สื่อนั้นๆ สื่อสารได้ไม่ชัดเจนพอและมีสิ่งอื่นมารบกวนทำให้เข้าใจผิด” (คนที่ X) และ “อาจจะมีการพูดเร็วแล้วทำให้ฟังไม่ทัน ทำให้การฟังเป็นอุปสรรคอย่างมาก” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาที่มาจากสื่อและสภาพแวดล้อม

2.2.3 การขาดทักษะพื้นฐานในการจับใจความสำคัญ วิเคราะห์ ตีความเรื่องที่ฟังซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ดังเช่นข้อมูลการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรคในการฟังอย่างมีวิจารณญาณว่า “จับใจความสำคัญไม่ค่อยได้” (คนที่ X) “ขาดทักษะวิเคราะห์เรื่องที่ฟัง จับใจความไม่ถูก” (คนที่ X) “ไม่เข้าใจสิ่งที่ฟังทำให้ตีความข้อมูลผิดพลาด” (คนที่ X) ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาที่มาจากการมีทักษะพื้นฐานในการฟังไม่เพียงพอ

2.2.4 การขาดความชัดเจนในแนวทางการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ดังเช่นข้อมูลการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเทคนิค วิธีการที่ใช้ในการฟังอย่างมีวิจารณญาณว่า “ยังไม่เคยใช้เทคนิคอะไรเป็นพิเศษ” (คนที่ X) และการให้ข้อมูลที่มึนลักษณะการตอบอธิบายแบบยวบรวมกับการใช้คำศัพท์ทางวิชาการซึ่งแตกต่างจากการตอบตามประสบการณ์ของตนเอง อีกทั้งนักศึกษาจำนวนร้อยละ 40.67 หลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการฟังอย่างมีวิจารณญาณของตนเอง ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาที่มาจากการขาดความมั่นใจ หรือขาดความชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการฟังอย่างมีวิจารณญาณของตนเองจึงตอบแบบสอบถามด้วยโดยใช้แหล่งข้อมูลจากภายนอก หรือเลือกไม่ให้ข้อมูลเลย

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณจากการสัมภาษณ์อาจารย์และการสอบถามนักศึกษา ทำให้ผู้วิจัยวิเคราะห์แนวทางการสอนการฟังอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 4 แนวทาง ดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสมาธิและความจดจ่อในขณะฝึกฝนการฟังอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากข้อมูลการตอบแบบสอบถามของนักศึกษาสะท้อนผลการแสดงความคิดเห็นด้วยระดับมากที่สุดในระดับ ความจดจ่อในการฟังเนื้อหาส่งผลต่อความสามารถในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ($M = 4.86$, $SD = 0.35$) และเมื่อสอบถามนักศึกษาด้วยคำถามลักษณะปลายเปิดเกี่ยวกับเทคนิควิธีการฟังอย่างมีวิจารณญาณก็ได้คำตอบสอดคล้องกัน โดยระบุถึงความจดจ่อ การตั้งใจฟัง และในขณะเดียวกันเมื่อสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการฟังนักศึกษาส่วนใหญ่ก็ให้ข้อมูลตรงกันโดยระบุถึงประเด็นเรื่องการขาดสมาธิ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าสมาธิและความจดจ่อสามารถเป็นได้ทั้งจุดแข็งและอุปสรรคต่อการฟังอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้ผลการสัมภาษณ์อาจารย์ยังปรากฏข้อมูลสนับสนุนแนวคิดนี้ด้วย โดยอาจารย์ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลสอดคล้องกันในการทำนองเดียวกันว่าการเสริมสร้างความจดจ่อหรือสมาธิเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ และหากผู้เรียนขาดสมาธิหรือความจดจ่อในขณะฟังก็จะส่งผลต่อการประมวลผลการฟังที่ไม่ต่อเนื่องและนำไปสู่การแสดงวิจารณ์ญาณที่ขาดคุณภาพ

2. ออกแบบการจัดกิจกรรมการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณให้เป็นระบบด้วยการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นลำดับขั้นอย่างชัดเจน เนื่องมาจากการสัมภาษณ์อาจารย์สะท้อนว่าความชำนาญในทักษะการฟังอย่างมีวิจารณญาณของผู้สอนทำให้ละเลยการฝึกกระบวนการในการฟังอย่างมีวิจารณญาณให้กับผู้เรียน ทำให้ขั้นตอนเกิดความคลุมเครือในการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการตอบแบบสอบถามของนักศึกษาที่แสดงความคิดเห็นด้วยระดับปานกลางในประเด็นที่สอบถามถึงกิจกรรมระหว่างการสอนวิจารณ์ญาณในการฟัง ได้แก่ ประเด็นการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนก่อนเริ่มฟัง ($M = 3.45$, $SD = 0.87$) ประเด็นการประเมินคุณค่าเรื่องที่ฟัง ($M = 3.48$, $SD = 0.56$) และประเด็นการเข้าใจแนวคิดของตนเองที่มีต่อเรื่องที่ฟัง ($M = 3.35$, $SD = 0.67$) ในขณะที่นักศึกษาแสดงความคิดเห็นด้วยระดับมากที่สุด ในประเด็นการบอกความเข้าใจเรื่องที่ฟัง ($M = 4.92$, $SD = 0.27$) และประเด็นการวิเคราะห์เรื่องที่ฟัง ($M = 4.84$, $SD = 0.43$) จึงสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาอาจขาดความเข้าใจที่สมบูรณ์เกี่ยวกับกระบวนการฟังอย่างมีวิจารณญาณ อีกทั้งผลการสอบถามนักศึกษาด้วยคำถามลักษณะปลายเปิดเกี่ยวกับเทคนิควิธีการฟังอย่างมีวิจารณญาณพบว่า นักศึกษาบางส่วนสะท้อนถึงการขาดความมั่นใจและความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการฟังอย่างมีวิจารณญาณ โดยเลือกหลีกเลี่ยงการตอบคำถาม และพบว่าการเลือกใช้ข้อมูลจากแหล่งอื่นมาตอบแทนการสะท้อนผ่านประสบการณ์ตรงของตนเอง

3. พัฒนาคู่มือประกอบพื้นฐานในการสอนที่ช่วยส่งเสริมความจดจ่อในการฟัง ด้วยการเลือกสรรหรือพัฒนาสื่อประกอบการสอนที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งจัดบรรยากาศการสอนที่จำกัดสิ่งรบกวนในการฟัง เนื่องมาจากการสัมภาษณ์อาจารย์สะท้อนสภาพปัจจุบันและปัญหาการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับการจัดสรรสื่อและบรรยากาศในการสอน โดยระบุว่าเนื้อหาของสื่อที่เป็นเรื่องใกล้ตัวและสอดคล้องกับประสบการณ์ของนักศึกษา รวมทั้งเนื้อหาที่มีความยาวไม่มากเกินไปจะส่งผลต่อระดับความสนใจและความจดจ่อของผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการสอบถามนักศึกษาเกี่ยวกับอุปสรรคของการฟังอย่างมีวิจารณญาณที่มีผลความคิดเห็นด้วยระดับมากที่สุดในระดับคุณภาพของสื่อที่ใช้ฟังส่งผลต่อความสามารถในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ($M = 4.53$, $SD = 0.53$) และประเด็นสภาพแวดล้อมขณะฟังส่งผลต่อความสามารถในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ($M = 4.65$, $SD = 0.48$) อีกทั้งเมื่อให้นักศึกษาตอบคำถามในลักษณะปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคในการฟังอย่างมีวิจารณญาณก็พบข้อมูลที่สอดคล้องกัน โดยข้อมูลบางส่วนระบุอย่างชัดเจนว่า เสียงรบกวน เนื้อหา ที่เพื่อนชวนคุย เสียงรบกวน คุณภาพเสียงของสื่อ และลีลาการพูดเป็นอุปสรรคขณะฟังอย่างมีวิจารณญาณ ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่ลดสิ่งรบกวนในขณะสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมให้กระบวนการฝึกฝนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งการเลือกใช้สื่อฝึกฟังที่

สอดคล้องกับประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มความหมายและความสำคัญในการฝึกฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาให้มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลต่อการตระหนักถึงคุณค่า รวมทั้งช่วยให้นักศึกษาแสดงวิचारณญาณในการฟังได้มากขึ้นด้วย

4. ออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับคำแนะนำป้อนกลับในระหว่างฝึกฟังอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องมาจากผลการสัมภาษณ์อาจารย์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณให้ข้อมูลตรงกันว่า การให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือการให้คำแนะนำป้อนกลับจำเป็นในการฝึกฟังอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ช่วยปรับข้อมูลการฟังให้ถูกต้องสมบูรณ์ ตลอดจนช่วยเสริมแนวคิดหรือมุมมองการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิচারณ์ ในระหว่างแสดงวิचारณญาณให้มีความครบถ้วนมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้นักศึกษาเข้าใจการรับรู้ของตนเองและปรับข้อมูลการถ่ายทอดความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณให้ตรงกับความต้องการของตนเองได้

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาปริญญาตรี สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ 2 ประเด็นใหญ่ โดยแบ่งเป็น ประเด็นที่ 1 สภาพปัจจุบันในการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ ข้อ 1 ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นส่งเสริมปัจจัยภายในตัวผู้เรียน ข้อ 2 ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาปัจจัยภายนอกตัวผู้เรียน ประเด็นที่ 2 ปัญหาการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ ข้อ 1 ปัญหาจากปัจจัยด้านผู้สอน และข้อ 2 ปัญหาจากปัจจัยด้านผู้เรียน อาจเนื่องมาจากการเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนเกี่ยวข้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา สื่อ และลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมของ กิตติ รัตนราช (2550: 1) ที่กล่าวว่า การตัดสินใจเลือกวิธีสอนต้องคำนึงถึงลักษณะของเนื้อหาวิชาที่สอน ตัวผู้สอน ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อมของผู้เรียน บรรยากาศของสิ่งแวดล้อม และสื่อทรัพยากรที่มีอยู่ และสอดคล้องกับที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557: 17) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้ที่รู้ด้วยตนเอง เห็นเอง พบเอง และเปลี่ยนประสบการณ์และพฤติกรรมด้วยตนเอง ถ้าการเรียนรู้ไม่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนเองแล้ว การเรียนรู้นั้นก็จะไม่ใช่การเรียนรู้ที่ยั่งยืน ดังนั้นครูจึงทำหน้าที่เป็นแต่เพียงผู้ช่วยเหลือจัดสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมให้เป็นหลักสำคัญ นอกจากนี้ผลการศึกษาค้นคว้าของนักศึกษาต่อวิธีการสอนภาษาไทยของ สรศักดิ์ เชี่ยวชาญ และคณะ (2557: 160) ยังพบว่าการฟังอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะการฟังที่นักศึกษาต้องการได้รับการพัฒนา และความเห็นในภาพรวมของนักศึกษาสะท้อนว่าต้องการให้อาจารย์ใช้สื่อการสอนที่มีความทันสมัยและหลากหลายในการสอนภาษาไทย นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ นิดาริน จุลวรรณ, และคณะ (2567) ที่นำวรรณกรรมท้องถิ่นได้มาใช้เป็นองค์ประกอบในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยให้กับนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งปรากฏว่าผู้เรียนมีความสามารถในการฟังอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สะท้อนให้เห็นว่า การเลือกใช้สื่อการสอนฟังโดยใช้เรื่องราวใกล้ตัวกับผู้เรียนส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้การฟังอย่างมีวิจารณญาณได้จริง

2. แนวทางการสอนการฟังอย่างมีวิจารณญาณ สามารถสรุปผลได้ 4 แนวทาง ได้แก่ (1) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสมาธิและความจดจ่อ (2) การออกแบบกิจกรรมให้เป็นระบบด้วยขั้นตอนที่ชัดเจน (3) การเลือกสรรสื่อและจัดบรรยากาศการสอนที่เหมาะสม และ (4) การออกแบบกิจกรรมที่ให้คำแนะนำป้อนกลับ ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสมาธิและความจดจ่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ที่ฟังอย่างตั้งใจ ซึ่งสอดคล้องกับที่ Ninivaggi (2019) กล่าวว่า การฝึกสติจะช่วยเพิ่มการรู้ตัวและแสดงวิचारณญาณในการใช้ชีวิตประจำวัน เนื่องจากสติเป็นตัวกลางของการเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดการรับรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างตื่นตัวและกระตุ้นให้เกิดองค์ความรู้แบบองค์รวมจากการมองเห็นความเป็นไปของส่วนต่าง ๆ อีกทั้งการออกแบบกิจกรรมให้เป็นระบบด้วยขั้นตอนที่ชัดเจนอาจช่วยให้ผู้เรียนยากที่จะละเลยขั้นตอนสำคัญในการฝึกฟังอย่างมีวิจารณญาณ ดังผลการวิจัยของ วันวิสาห์ ปัญญาจิรภูมิ (2551) ที่พัฒนาการฟังอย่างมีวิจารณญาณผ่านการใช้แบบฝึกจำนวน 5 ชุดที่ร้อยเรียงขั้นตอนการฝึกอย่างเป็นระบบโดยเริ่มจากการฝึกฟังเพื่อจับใจความสำคัญ การฝึกฟังเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็น การฝึกฟังเพื่อตีความ การฝึกฟังเพื่อประเมินค่า และการฝึกฟังอย่างมีวิจารณญาณ ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้การฟังอย่างมีวิจารณญาณต้องได้รับการฝึกฝนกระบวนการอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ประพนธ์ เรืองณรงค์, และคณะ (2545: 247) ยังกล่าวถึงทักษะการฟังอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มเติมว่าหมายถึงความสามารถใน

การนำไปประยุกต์ใช้หรือพลิกแพลงทำประโยชน์ในชีวิตต่อไปได้ ซึ่งทำให้การจัดการเรียนรู้การฟังอย่างมีวิจารณญาณมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การเลือกสรรสื่อและจัดบรรยากาศที่เหมาะสมอาจเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงวิจารณ์ญาณในการฟังได้ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพของ Erkek, & Batur (2019) ที่ระบุว่า สื่อที่หลากหลายและครอบคลุมทั้งสถานการณ์ที่ส่งผลต่อชีวิตโดยตรงและสถานการณ์ที่ส่งผลต่อชีวิตโดยอ้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะการฟังอย่างมีวิจารณญาณ และผลการวิจัยของ Mansi (2018) ที่ระบุว่า การสร้างบรรยากาศที่ดีผ่านการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนในการนำกลยุทธ์การเรียนรู้แบบกลับทางมาใช้ในการจัดกิจกรรมสอนช่วยให้ความสามารถด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณพัฒนาขึ้นได้ อีกทั้งการออกแบบกิจกรรมที่ให้คำแนะนำป้อนกลับอาจเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนรู้ข้อผิดพลาดและปรับปรุงแก้ไขตนเองได้อย่างตรงจุด สอดคล้องกับ Iron (2008: 21) ที่ระบุว่า การให้ความคิดเห็นอย่างเหมาะสมสามารถปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ ซึ่งตรงกับ Dekker (2018) ที่ระบุว่า การให้คำแนะนำป้อนกลับเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในทุกศาสตร์สาขาวิชา ทุกคนต้องการปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของตนเองให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ซึ่งการปรับปรุงดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการรับคำแนะนำป้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ Pellegrino et al. (2001: 234) ที่ระบุว่า ในระดับอุดมศึกษาผู้สอนต้องคอยเปิดโอกาสการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนผ่านการแทรกแซงกระบวนการด้วยการให้ข้อมูลป้อนกลับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 การพัฒนากิจกรรมการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณผู้สอนต้องจัดกิจกรรมเสริมสร้างสมาธิก่อนเริ่มฟัง เช่น ผีอกจ๋อจ๋อกับเสียงที่ได้ยิน ผีอกจ๋อจ๋อกับอารมณ์ของตนเอง หรือผีอกจ๋อจ๋อกับร่างกายของตนเอง เป็นต้น เนื่องจากสมาธิเป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการฝึกที่เป็นอุปสรรคของนักศึกษาในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ

1.2 ควรพัฒนากิจกรรมการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณอย่างเป็นระบบที่มีขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้นักศึกษาเข้าใจวิธีการฝึกฝนที่มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

1.3 ส่งเสริมบรรยากาศเชิงบวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน ผ่านการแสดงจุดยืนทางความคิดของตนเองต่อเรื่องที่ฟัง และส่งเสริมให้ผู้เรียนสะท้อนแนวทางการนำแนวคิดที่ได้จากการฟังไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อให้การจัดกิจกรรมนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีความหมายกับผู้เรียน

1.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ตนเองก่อนแสดงวิจารณ์ญาณผ่านกิจกรรมการเขียนสะท้อนตนเอง (reflection) เพื่อให้เกิดความเข้าใจแนวคิด มุมมอง ค่านิยมของตนเองอย่างกระจ่างชัดก่อนตัดสินเรื่องที่ฟังอย่างมีเหตุผลและสอดคล้องกับความต้องการของตนเองมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำแนวคิดเรื่องการเสริมสร้างสติหรือการพัฒนาความจดจ่อในการฟังไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ตรงกับสภาพปัจจุบันและปัญหาทั้งในกระบวนการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณของผู้สอนและกระบวนการฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา การนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้จะเป็นระบบและมีภาวดีผลอย่างชัดเจน จะช่วยให้เกิดแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการพัฒนาแบบการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณเพื่อช่วยให้การสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณ มีแนวทางการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบขั้นตอน เพื่อนำไปสู่ปฏิบัติที่ชัดเจนต่อไปได้ เนื่องจากยังไม่มีงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแบบการสอนฟังอย่างมีวิจารณญาณในระดับอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กอบกาญจน์ วิเศษรัมย์. (2562). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- กาญจนา ต้นโพธิ์. (2563). ศิลปะการฟังเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติ รัตนราช. (2550). วิธีการสอน. (Teaching Methodology). เอกสารเผยแพร่ความรู้วิชาการศึกษานิเทศศาสตร์ 04/2550 ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนเทคโนโลยีสยาม.
- กุสวดี สนธิสุวรรณ. (2546). การศึกษาผลสัมฤทธิ์การฟังอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2543). ภาษากับการสื่อสาร (ฉบับปรับปรุง) บรรณาธิการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทศนา แหมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตาริน จุลวรรณ, มาเรียม นิลพันธุ์, และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. (2567). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้ Game-based Learning บูรณาการวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการฟังอย่างมีวิจารณญาณและการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. วารสารสังคมพัฒนศาสตร์. 7(2): 45-55.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์, และคณะ. (2545). กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 4. กรุงเทพฯ: ประสานมิตร.
- พระเมธีธรรมอาจารย์, พระมหานิกุล ฐานุตโตโร, ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธธา, และพงษ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์. (2563). บทวิจารณ์หนังสือ-book review ศิลปะการฟังเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต Art of listening improving life of quality. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 9(3): 344-356.
- ไพฑูริย์ สีนารัตน์. (2557). หลักและเทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2540). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มารุต พัฒนาผล. (2563). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. 12(1): 1-16.
- ยุพา ส่งศิริ. (2525). สุ.จิ.ป.ล. ภาษาไทย. เอกสารการนิเทศการศึกษาระดับที่ 223. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- วรรณิ์ โสมประยูร. (2537). การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วันวิสาห์ ปัญญาจิรวุฒิ. (2551). การพัฒนาแบบฝึกการฟังอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สนธิ ตั้งทวี. (2529). ศิลปะการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สรศักดิ์ เชื้อวชาญ, วิโรจน์ มงคลเทพ, และเพ็ญ สายปาระ. (2557). วิธีการสอนภาษาไทยที่เหมาะสมตามความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 16(3): 160-171.
- สวณิต ยมาภัย. (2527). การใช้ภาษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2564. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ: สศช. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

- สุรางค์ อาจนรงค์. (2551). การสร้างแบบฝึกทักษะการฟังอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนุศิษฐ์วิทยา จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสาวลักษณ์ เมฆแดง. (2555). การพัฒนาแบบฝึกการฟังอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โสภณ สาทรมฤทธิผล. (2555). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- อภิษฎา ฤกษ์. (2560). การฟังเชิงพุทธ: สันติวิธีเริ่มต้นที่ตัวเราเอง. วารสารมหาจุฬาลงกรณ. 3(2): 138-154.
- Dekker, K. (2018). **Effective learning methods: the importance of formative feedback**. Retrieved December 23, 2022, from <https://www.studiosity.com/blog/effective-learning-methods-the-importance-of-formative-feedback>.
- Erkek, G. T., & Batur, Z. (2019). Activity Suggestions for Improving Critical Listening Skills. **Educational Research and Reviews**. 14(17): 639-646.
- Irons, A. (2008). **Enhancing Learning through Formative Assessment and Feedback**. New York: the Taylor & Francis e-library.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**. 30(3): 607-610.
- Lucas, S. E. (2020). **The art of public speaking**. (13th ed.). United States of America: McGraw-Hill.
- Mansi, G. K. A. (2018). Effectiveness of Using Flipped Learning Strategy in developing Critical Listening Skills of Jordanian Tenth Grade Female Students and their Attitudes towards it. **The International Journal for Talent Development**. 9(16): 77-95.
- Muhammad, A. M. (2018). Critical Thinking, Reading and Listening Skills. **Science Arena Publications Specialty Journal of Knowledge Management**. 3(3): 1-9.
- Ninivaggi, F. J. (2019). **Learned Mindfulness: Physician Engagement and M.D. Wellness**. London: Academic press.
- Pellegrino, J. W., Chudowsky, N., & Glaser, R. (2001). **Knowing what Students Know-The Science and Design of Educational Assessment**. Washington D.C.: National Academic Press.
- UNESCO. (2022). **Global Education Monitoring Report 2022: Non-State Actors in Education—Who Chooses? Who Loses?**. Paris: UNESCO Publishing.
- Wolvin, A. D. (2012). Listening in the general education curriculum. **The International Journal of Listening**, 26(1): 122-128.
- World Economic Forum: WEF. (2023). **The Future of Jobs Report 2023**. Geneva: World Economic Forum.